

повноваження, наданого Радою, Комісія за спрощеною процедурою може укладати договори, що набувають чинності з моменту їх підписання.

Аналіз діяльності провідних інститутів Європейського Союзу, проведений у даній роботі, показав, що одним із базових принципів побудови й функціонування механізму управління ЄС є принцип поєднання наднаціональної та міжурядової засад. При цьому необхідно зазначити, що повноваження між інститутами, які представляють наднаціональний та міжурядовий рівні співпраці, розподілені таким чином, що дійсно досягнутий баланс інтересів держав-членів з одного боку і Європейського Союзу в цілому – з іншого. Це свідчить про ефективність запровадженого в ЄС принципу розподілу суверенних прав та повноважень. Подібні особливості механізму врядування допомагають країнам, що входять в інтеграційне об'єднання, не лише задекларувати, але й реалізувати на практиці різноманітні спільні політики й домогтися цілей, поставлених при створенні Європейського Союзу.

Бібліографічні посилання

1. European governance. A White Paper. COM (2001) 428 final // Official Journal of the European Communities. – 2001. – № 3.
2. Official Journal of the European Union 17.12.07. – С.306.
3. История Европейской интеграции (1945–1994) / Под ред. А. С. Назаровой, Б. Эмерсон. – М.: ИВИ РАН, 1995. – 367 с.
4. Европейское право: учеб. для вузов / Под общ. ред. проф. Л. М. Энтина. – М., 2007. – 720 с.
5. Служити Європі: Популярно про установи Європейського Союзу – К.: К.І.С., 2000. – 40 с.

УДК 342 (477) (075.8)

А. В. Грабильніков

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

КОНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПУ ПОДІЛУ ВЛАДИ

У статті розглянуто питання конституційно-правового регулювання механізму державної влади у контексті принципу поділу влади в Україні.

Ключові слова: механізм державної влади, принцип поділу влади, органи законодавчої, виконавчої та судової влади.

В статье рассмотрены вопросы конституционно-правового регулирования механизма государственной власти в контексте принципа разделения властей в Украине.

Ключевые слова: механизм государственной власти, принцип разделения властей, органы законодательной, исполнительной и судебной власти.

The article deals with constitution-law problems of regulation government mechanism in powers separation.

Key words: mechanism of state power, principle of power separation, bodies of legal, executive and justice power.

Серед найважливіших питань побудови української державності упродовж усіх років існування незалежності України залишається організація державної влади. Актуальність цієї теми не зменшується, хоча одним із демократичних здобутків Конституції України 1996 року вважається закріплення механізму державної влади на основі принципу поділу влади. Але саме це питання з моменту прийняття Конституції залишається проблемним, що обумовлюється внутрішньою неузгодженістю конституційного принципу поділу влади в Україні й механізму вищих органів державної влади, закріпленого у Конституції України. У цьому контексті постійно постають питання щодо внесення змін до Конституції України, які стосуються перерозподілу повноважень у трикутнику Президент – Верховна Рада – Кабінет Міністрів.

Слід зазначити, що питання незбалансованості різних гілок влади виникло ще з прийняттям Конституції України 1996 р. Саме на недосконалість конституційно-правового регулювання механізму державної влади звертав увагу академік Ю. С. Шемшученко. Виступаючи 26.06.2006 р. на науково-практичній конференції «Конституційні засади державотворення і правотворення в Україні: проблеми теорії і практики», відзначив, що ще у процесі прийняття Конституції і гострого протистояння між Президентом і

Верховною Радою України 28 червня 1996 р. до проекту поспіхом було включено ряд положень, які порушили збалансованість Основного Закону. Особливо це стосувалося розподілу владних повноважень, що з часом призвело до виснажливого протистояння законодавчої та виконавчої гілок влади [1, с. 8].

Різноманітні аспекти проблеми удосконалення конституційного механізму державної влади є предметом постійної уваги провідних вітчизняних учених: В. Б. Авер'янова, В. С. Журавського, І. О. Кресіної, В. Ф. Погорілка, О. В. Петришина, А. О. Селіванова, С. Г. Серьогіної, Ю. С. Шемшученко, В. М. Шаповала, О. Ф. Фрицького та ін.

Проблеми удосконалення механізму державної влади розглядалися на авторитетних наукових конференціях. 25 червня 2009 р. Національною академією наук України, Інститутом держави і права ім. В.М. Корецького НАН України та Інститутом законодавства Верховної Ради України було проведено науково-практичну конференцію з нагоди 13-ї річниці від дня прийняття Конституції України: «Актуальні проблеми реалізації та удосконалення Конституції України». Однією із нагальних проблем, що обговорювалася науковцями стало порушення цілісності системи влади і можливості внесення часткових змін до Конституції з питань, які не викликають сумнівів у представників різних політичних сил [2, с.192]. 25-26 червня 2009 р. у Харкові, в Академії правових наук України, відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституційний процес в Україні: здобутки та проблеми», присвячена обговоренню позитивного конституційного досвіду, основних напрямів конституційного реформування, аналізу існуючих проектів змін до Конституції України. Учасниками конференції було зауважено, що ці зміни продиктовані практикою застосування положень Конституції України, виявленням та необхідністю усунення в її змісті певних недоліків, зокрема вад в організації та функціонуванні державного механізму, недосконалості системи стримувань і противаг, яка мала б забезпечувати збалансованість та єдність цього механізму [3, с.194]. Отже метою даної статті

став розгляд проблем конституційно-правового регулювання механізму державної влади у контексті реалізації принципу поділу влад, передбаченого Конституцією України.

Сьогодні вже ні в кого не виникає сумніву, що основоположним конституційним принципом організації механізму державної влади в Україні є передбачений ст. 6 Основного Закону принцип її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, де законодавчу владу репрезентує Верховна Рада України – парламент України, виконавчу – Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади, судову – Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції. Згідно із цим принципом саме ці органи складають конституційну основу державної влади України на вищому рівні. Власне державна влада, слушно зазначає В.Б. Авер'янов, явище цілісне, єдине, воно інтегрує у собі всі прояви політичної волі народу як виключного джерела (суверена) влади у державі. Інакше кажучи, поділяється не сама влада, а організаційний механізм її здійснення. Відповідно до цього принципу організаційний механізм здійснення державної влади має складатися саме з органів законодавчої, виконавчої та судової влади [4, с.30].

Разом з тим за формальною ознакою за межами цього основоположного принципу залишилися Президент України – глава держави і прокуратура, оскільки вони не віднесені до жодної з гілок влади. Але кожний із наведених органів за Основним Законом держави отримав відповідні повноваження. Відповідно постає питання: а чи можна за конституційною формулою даного принципу вважати цілісним і єдиним механізм державної влади, якщо ці органи знаходяться поза його системою? Мабуть, ні. Як відомо, принцип права теорією держави і права визначається як основне вихідне положення правової системи, керівна ідея, що характеризує зміст права. Недотримання принципу порушує цілісність системи. Конституційно-правовий механізм, за чинною Конституцією нашої країни, не узгоджується з її принципом поділу державної влади. Тобто

державний механізм реалізації даного принципу викладено у тексті чинної Конституції України невдало, а тому він потребує вдосконалення.

З моменту запровадження інституту президента форма державного правління в Україні завжди розглядалася й існувала як змішана – президентсько-парламентська або парламентсько-президентська, змістовна сутність яких полягає у конституційних можливостях формування уряду країни. У ближньому майбутньому в нашій державі вона буде існувати й далі, що підтверджується практикою вітчизняного державного будівництва, науковим обґрунтуванням її існування у період становлення української державності. Зміст же ст. 6 Конституції України дає можливості для її тлумачення як основи для запровадження лише парламентської форми державного правління, виходячи з ідеального змісту принципу поділу державної влади. Про президентську й змішану форми державного правління тут мова взагалі не може йти, оскільки їх існування пов'язане з інститутом Президента, а він не входить до механізму реалізації цього принципу.

Але ст. 102 Конституції України закріплює ще один принцип, який теж має важливе системне значення для механізму державної влади: Президент є главою держави і виступає від її імені. Тобто існує неузгодженість між конституційним принципом поділу державної влади і реаліями конституційного регулювання механізму державної влади. Це певною мірою не тільки ускладнює розуміння самого механізму державної влади на сучасному етапі вітчизняного державотворення а й створює умови для протистоянь між органами, які утворюють цей механізм.

Така вада конституційно-правового регулювання механізму державної влади проявляється у процесі розподілу владних повноважень серед його суб'єктів – носіїв законодавчої, виконавчої та судової влади, який передбачає й установлення механізму стримувань і противаг між гілками влади всередині механізму державної влади. Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі виконавчої влади, а тому відповідно до конституційного принципу поділу влад він має бути наділений повноваженнями щодо

стримувань і противаг відносно законодавчої влади і судової влади. Конституційна практика свідчить (ст. 106 Основного Закону України), що саме Президент України наділений такими повноваженнями. Кабінет Міністрів України фактично вилучений із системи стримувань і противаг принципу поділу державної влади, а його функції як вищого органу у системі виконавчої влади представляє Президент України. Тобто, наділяючи Президента повноваженнями у механізмі стримувань і противаг, Конституція України фактично вводить його у систему дії цього принципу і відповідно в систему виконавчої влади.

Аналіз повноважень Президента України у сфері застосування механізму стримувань і противаг протистоянь між складовими механізму державної влади свідчить, що більшість із них пов'язані з неоднозначним конституційним статусом Президента України як глави держави і фактичного функціонального суб'єкта виконавчої влади. Це дає підстави для дослідників стверджувати про наявність дуалізму виконавчої влади, передбаченого Конституцією України, який полягає в тому, що повноваження вищого суб'єкта виконавчої влади поділені між Президентом України і Кабінетом Міністрів України, де Президент, здійснюючи свої повноваження, перебирає на себе управлінські функції, що має робити уряд, фактично підміняючи його. Тому за сучасних умов парламентсько-президентської форми державного правління в Україні гостро постала ще й проблема взаємовідносин усередині системи виконавчої влади.

Як не дивно, але переважну більшість проблем, що виникають у системі принципу поділу влад в Україні більшість дослідників пов'язують з неоднозначністю інституту Президента України у системі державної влади в умовах змішаної форми державного правління. У зв'язку з цим закономірною є реакція науковців на процеси, що відбуваються у системі державної влади. У своїх дослідженнях вони звертають увагу на необхідність унесення коректив в існуючу інституційно-функціональну організацію державної влади в Україні, усунення внутрішніх суперечностей в організації виконавчої

влади, визначення конституційно-правового статусу Президента України в умовах змішаної форми правління, розмежування сфери компетенції між Президентом і Прем'єр-міністром України, визначення інституту Президента у механізмі реалізації державної влади в Україні тощо.

При визначенні місця Президента України у системі поділу влади, що підтверджує його фактичне віднесення до виконавчої гілки влади, слід мати на увазі, що Президент виконує управління державою, для цього наділений розпорядчою функцією, правом видавати укази і розпорядження управлінського характеру, які спрямовані на виконання законів України.

Підсумовуючи викладене, маємо зазначити, що конституційно-правове регулювання механізму державної влади у контексті принципу поділу влад в Україні має відповідати сучасним потребам вітчизняного державотворення і здійснюватися на основі поєднання принципу поділу державної влади з принципом її єдності. У зв'язку з цим, як видається слід внести зміни у ст. 6 Конституції України, а саме викласти її у такій редакції: «Державна влада в Україні – єдина. Механізм державної влади базується на принципі її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Президент України є главою держави і наділений повноваженнями впливу на органи законодавчої, виконавчої та судової влади з метою інтеграції та координації їх діяльності у здійсненні єдиної державної політики з забезпечення інтересів Українського народу та держави». На нашу думку, таке формулювання визначатиме місце Президента України у системі єдиного механізму державної влади, що відповідатиме реальним відносинам у системі конституційно-правового регулювання відносин державної влади на сучасному етапі вітчизняного державотворення.

Бібліографічні посилання

1. Конституційні засади державотворення і правотворення в Україні: проблеми теорії і практики: До 10-річчя Конституції України і 15-річчя незалежності України. [зб. наук. статей / за ред. Ю. С. Шемшученка; упоряд. І. О. Кресіна, В. П. Нагребельний, Н. М. Пархоменко. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. – 334 с.

2. Науково-експертне обговорення актуальних проблем удосконалення Конституції України // Право України. – 2009. – № 7. – С. 192-193.
3. Інформаційне повідомлення про Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Конституційний процес в Україні: здобутки та проблеми» // Право України. – 2009. – № 7. – С. 194-197.
4. Авер'янов В.Б. Організація виконавчої влади: необхідність усунення внутрішніх суперечностей / В.Б. Авер'янов // Право України. – 2009. – № 6. – С.30-35.

УДК 342 (477) (075.8)

О. А. Грабильнікова

ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ ВИБОРЦІВ

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Розглянуто колективні та індивідуальні форми здійснення виборцями – громадянами України належного їм конституційного права обирати органи державної влади та органи місцевого самоврядування, брати участь у всеукраїнському і місцевих референдумах.

Ключові слова: права обирати, виборці, вибори, референдуми, колективні форми, індивідуальні форми.

Рассмотрены коллективные и индивидуальные формы осуществления избирателями – гражданами Украины принадлежащего им конституционного права избирать органы государственной власти и органы местного самоуправления, принимать участие во всеукраинском и местных референдумах.

Ключевые слова: право избирать, избиратели, выборы, референдумы, коллективные формы, индивидуальные формы.

The article deals with collective and individual forms of electors - citizens of Ukraine constitutional right to elect government and local government, to take a part in all-Ukrainian and local referendum.

Key words: to elect, electoral, elections, referendum, collective forms, individual forms.

Конституцією України проголошено демократичною та правовою державою. Показником демократизму будь-якого суспільства є вибори, тому втілення в життя цих конституційних положень ставить питання щодо дослідження проблем, пов'язаних із реалізацією виборцями – громадянами України своїх виборчих прав, що є єдиним легітимним способом формування